

**Maxmatqobil Obilqosimov Jizzax politexnika instituti,
“Ijtimoiy fanlar” kafedrası katta o‘qituvchisi.**

YOSHLAR SIYOSIY MADANIYATINI YUKSALTIRISH ZARURIYATI

Annotatsiya: mazkur maqolada davlat va jamiyat siyosiy tizimini modernizatsiya qilish jarayonida yoshlar siyosiy madaniyatini rivojlantirishning nazariy-metodologik asoslari tahlil qilinadi. Siyosiy madaniyat tushunchasining ilmiy talqinlari, uning tarkibiy komponentlari hamda fuqarolik jamiyati shakllanishidagi o‘rni ochib berilgan.

Kalit so‘zlar: siyosiy madaniyat, siyosiy ong, siyosiy ijtimoiylashuv, fuqarolik jamiyati, yoshlar siyosiy faolligi, demokratik islohotlar, siyosiy tizim modernizatsiyasi, huquqiy madaniyat, siyosiy ishtirok, davlat boshqaruvi.

**Makhmatqobil Obilqosimov, Senior Lecturer,
Department of Social Sciences, Jizzakh Polytechnic Institute.**

THE NEED TO DEVELOP YOUTH POLITICAL CULTURE

Abstract: This article analyzes the theoretical and methodological foundations of the development of youth political culture in the process of modernizing the political system of the state and society. Scientific interpretations of the concept of political culture, its structural components, and its role in the formation of civil society are revealed.

Keywords: political culture, political consciousness, political socialization, civil society, youth political activity, democratic reforms, modernization of the political system, legal culture, political participation, public administration.

Davlat va jamiyat siyosiy tizimini modernizatsiya qilish jarayonida fuqarolarning faol ishtirokini ta’minlash, ayniqsa yoshlar siyosiy madaniyatini

yuksaltirish dolzarb ilmiy-amaliy masalalardan biridir. Siyosiy modernizatsiya faqat institutsional islohotlar — konstitutsiyaviy o'zgarishlar, boshqaruv tizimini takomillashtirish yoki saylov mexanizmlarini yangilash bilan cheklanmaydi. U, eng avvalo, fuqarolarning siyosiy ongini, siyosiy tafakkurini va siyosiy xulq-atvor madaniyatini yangilashni talab etadi.

Kuchli fuqarolik jamiyatini shakllantirish siyosiy tizimning tashkiliy tuzilmasi bilan bir qatorda, fuqarolarning siyosiy jarayonlarga ongli va mas'uliyatli munosabatini shakllantirishga bog'liqdir. Siyosiy ongning rivojlanishi fuqarolarning davlat hokimiyati institutlari, qonun ustuvorligi, inson huquqlari va demokratik qadriyatlarga nisbatan mustahkam e'tiqodini ta'minlaydi.

Siyosiy fanlar tizimida siyosiy madaniyat demokratik barqarorlikning muhim mezoni sifatida talqin etiladi. U davlat va fuqarolik jamiyati o'rtasidagi o'zaro munosabatlar samaradorligini belgilovchi omil bo'lib, siyosiy tizimning legitimligi, barqarorligi hamda islohotlarning muvaffaqiyatini ta'minlovchi ijtimoiy asos vazifasini bajaradi.

“Siyosiy madaniyat” atamasi ilk bor nemis faylasufi Johann Gottfried Herder tomonidan XVIII asrda qo'llanilgan bo'lsa-da, uning ilmiy konsepsiya sifatida shakllanishi XX asrning ikkinchi yarmiga to'g'ri keladi. Siyosiy madaniyatni mustaqil tahlil obyekti sifatida o'rganishda ayniqsa Gabriel Almond va Sidney Verba ning tadqiqotlari muhim o'rin tutadi. Ularning “The Civic Culture” asarida siyosiy madaniyat siyosiy tizim barqarorligini ta'minlovchi psixologik va qadriyatli orientatsiyalar majmui sifatida asoslab berilgan.

Ularning talqiniga ko'ra, siyosiy madaniyat — jamiyat a'zolarining siyosiy tizimga, uning institutlariga va siyosiy jarayonlarga nisbatan bilimlari, qadriyatlari, hissiy munosabatlari hamda xulq-atvor modellari yig'indisidir. Bu yondashuv siyosiy madaniyatni nafaqat normativ-huquqiy, balki sotsiopsixologik kategoriya sifatida ham ko'rib chiqish imkonini beradi.

Zamonaviy siyosatshunoslikda siyosiy madaniyat:

- siyosiy ijtimoiylashuv mahsuli,
- tarixiy tajriba va milliy an'analar natijasi,

- siyosiy tizim legitimligining sotsial-psixologik asosi sifatida talqin etiladi.

Siyosiy madaniyat murakkab ko'p komponentli tizim bo'lib, u o'z ichiga quyidagi tarkibiy jihatlarni qamrab oladi:

1. Bilish (kognitiv) komponent. Bu jihat fuqarolarning siyosiy bilimlari, siyosiy xabardorligi va siyosiy tafakkurini o'z ichiga oladi. U davlat tuzilishi, hokimiyatlar bo'linishi, saylov tizimi, siyosiy partiyalar faoliyati hamda fuqarolarning huquq va majburiyatlari to'g'risidagi bilimlarni qamrab oladi. Kognitiv komponent siyosiy qarorlarni ongli ravishda qabul qilish imkonini beradi.

2. Baholash (aksialogik) komponent. Mazkur komponent siyosiy qadriyatlar, siyosiy normalar, siyosiy e'tiqod va siyosiy ideal tasavvurlarni o'z ichiga oladi. Demokratik qadriyatlar — erkinlik, tenglik, adolat, qonun ustuvorligi — aynan shu komponent orqali shakllanadi. Fuqarolarning siyosiy tizimga nisbatan ishonchi ham aksialogik darajada namoyon bo'ladi.

3. Xulq-atvor (behaviorial) komponent. Bu jihat siyosiy faollik, saylovlarda ishtirok etish, jamoatchilik muhokamalarida qatnashish, fuqarolik tashabbuslari bilan chiqish kabi amaliy faoliyatda namoyon bo'ladi. Siyosiy madaniyatning real darajasi aynan xulq-atvor darajasida ko'zga tashlanadi.

Siyosiy madaniyatni faqat statik hodisa sifatida emas, balki ijtimoiy-iqtisodiy va siyosiy jarayonlar ta'sirida o'zgarib boruvchi dinamik tizim sifatida o'rganish zarur. Globallashuv, raqamli kommunikatsiya vositalarining kengayishi, fuqarolik institutlarining rivojlanishi siyosiy madaniyatning transformatsiyasiga bevosita ta'sir ko'rsatmoqda.

Ayniqsa, yoshlar siyosiy madaniyatining shakllanishida:

- ta'lim tizimi,
- ommaviy axborot vositalari,
- ijtimoiy tarmoqlar,
- fuqarolik institutlari muhim rol o'ynaydi.

Shu bois siyosiy madaniyatni rivojlantirish kompleks, tizimli va uzluksiz jarayon sifatida tashkil etilishi lozim.

Siyosiy madaniyat darajasi davlat boshqaruvi sifatini belgilovchi fundamental omillardan biridir. Chunki siyosiy tizimning samaradorligi nafaqat institutsional mexanizmlarga, balki fuqarolarning siyosiy ong va qadriyatlar tizimiga ham bevosita bog‘liqdir. Fuqarolik jamiyati institutlari – nodavlat notijorat tashkilotlari, jamoat birlashmalari, ommaviy axborot vositalari va tashabbuskor guruhlar – o‘z faoliyatini aynan ma’lum darajada shakllangan siyosiy madaniyat sharoitida samarali amalga oshiradi.

Siyosiy madaniyati rivojlangan jamiyatlarda:

- qonun ustuvorligi mustahkamlanadi va huquqiy davlat tamoyillari qaror topadi;
- hokimiyatlar bo‘linishi mexanizmi real ishlaydi;
- fuqarolarning siyosiy ishtiroki va nazorat funksiyasi kengayadi;
- siyosiy pluralizm va demokratik institutlar barqaror rivojlanadi;
- davlat hokimiyatining legitimligi mustahkamlanadi.

Bunday jamiyatlarda fuqarolar davlatni o‘zlariga begona yoki bosim o‘tkazuvchi kuch sifatida emas, balki o‘z manfaatlarini himoya qiluvchi va ifoda etuvchi siyosiy tuzilma sifatida qabul qiladi. Natijada jamiyatda o‘zaro ishonch kuchayadi, siyosiy barqarorlik ta’minlanadi hamda amalga oshirilayotgan islohotlarga nisbatan ijobiy munosabat shakllanadi.

Aksincha, siyosiy madaniyat yetarli darajada shakllanmagan jamiyatlarda fuqarolarning siyosiy jarayonlarga loqaydligi kuchayadi, davlatga ortiqcha suyanish kayfiyati paydo bo‘ladi va yakka hokimlikka moyillik kuchayishi mumkin. Bunday sharoitda fuqarolik jamiyati tashkilotlari sust rivojlanadi, jamoatchilik nazorati zaiflashadi hamda siyosiy jarayonlarda ochiqlik va shaffoflik yetishmaydi.

Demak, siyosiy madaniyat fuqarolik jamiyati rivojlanishining nafaqat sharti, balki uning barqaror amal qilishining ham muhim omilidir.

Yoshlar jamiyatning eng faol, innovatsion fikrleydigan va ijtimoiy o‘zgarishlarga tez moslashuvchi qatlamidir. Ularning siyosiy ijtimoiylashuvi kelajakdagi siyosiy tizim barqarorligini belgilaydi. Siyosiy ijtimoiylashuv

jarayonida yoshlar siyosiy qadriyatlar, me'yorlar va xulq-atvor modellarini o'zlashtiradi hamda o'z fuqarolik pozitsiyasini shakllantiradi. O'zbekiston aholisi tarkibida yoshlarning ulushi yuqori bo'lgani sababli, ularning siyosiy madaniyatini rivojlantirish strategik ahamiyat kasb etadi. Demografik resursning to'g'ri yo'naltirilishi davlat taraqqiyotining muhim omiliga aylanishi mumkin.

Xulosa qilib aytganda, davlat va jamiyat siyosiy tizimini modernizatsiya qilish sharoitida yoshlar siyosiy madaniyatini rivojlantirish kuchli fuqarolik jamiyatini shakllantirishning asosiy omillaridan biridir. Siyosiy madaniyatning bilish, baholash va xulq-atvor komponentlarini tizimli ravishda rivojlantirish fuqarolarning siyosiy faolligini oshiradi, demokratik institutlarning barqarorligini mustahkamlaydi hamda davlat boshqaruvi sifatini yaxshilaydi.

Zamonaviy O'zbekiston sharoitida siyosiy madaniyatni yuksaltirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida ta'lim tizimi, fuqarolik institutlari, ommaviy axborot vositalari hamda raqamli kommunikatsiya platformalari hamkorligida amalga oshirilishi lozim. Siyosiy madaniyatni rivojlantirish uzluksiz, kompleks va tizimli jarayon bo'lib, u fuqarolik jamiyati va demokratik huquqiy davlat qurilishining mustahkam poydevorini yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2022–2026 yillarga mo'ljallangan
2. Yangi O'zbekiston Taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi Farmoni. – Toshkent, 2022.
3. O'zbekiston Respublikasi Qonuni. "Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida". – Toshkent, 2016 (oxirgi tahrir).
4. Nazarov Q va mualliflar jamoasi. Ijtimoiy-siyosiy jarayonlarni boshqarish.– T.: Akademiya, 2007. 316 b
5. Odilqoriyev X.T. Siyosatshunoslik. – T.: O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi, 2012. 274 b
6. Siyosatshunoslik. Odilqoriyev X.T. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2019.